

A HOLT-TENGERI TEKERECSEK BARLANGJAI

1947. tavaszán egy 15 éves beduin fiú, Muhammad adh-Dhib egy eltűnt kecske keresése közben a Holt-tenger partján húzódó qumráni vádiban barlangnyílást fedezett fel. Köveket dobált a lyukba, és utána furcsa zörejt hallott. Társaival bebújt az üregbe, ahol magas cserépkorsókat pillantottak meg. A korszokból foszladozó bőrtekercesek kándikáltak ki, számukra ismeretlen furcsa jelekkel teleírva. Muhammad adh-Dhib magához vette a tekerceseket és elvitte Bethlehembc egy sejkhez...

A beduin fiú felfedezése rövidesen lázba hozta a tudományos világot. Jól felszerelt expedíciók indultak a Holt-tenger partjára, ahol a partmenti

A kietlen Qumrán-mészkövádi. A méreteket a képből alsó sarkában álló személy érzékelteti. (Balázs D. felv.)

barlangokban gazdag leltekre bukkantak. Egy kétezer év előtti vallásos szekta crejtett kézirat-maradványai, a kereszténység születése időszakának eddig nem ismert szent könyvei, irományai kerültek elő. Tudósok százai dolgoznak napjainkban is a kéziratok megfejtésén és a kiadott értekezések már felérnek egy kisebb könyvtár anyagával...

Maár Imre barátommal Nebi Muza felől ereszkedtünk le a Jordán-völgyébe és a visszahúzódó Holt-tenger száraz vádikkal összszagatott egykori tőfenekén közelítettük meg a híres lelőhelyeket. Nem voltak romantikus céljaink, tudtuk, hogy itt már újabb leletekre nem számíthatunk, hiszen az elmúlt másfél évtizedben minden valamire való üreget kikutattak, minden mozgatható követ felforgattak a különböző nemzetek kutató expedíciói. Mi csak

speleológus szemmel akartuk utólagos terepszemlét tartani...

A Judeai-mészköplató sivár, meredek falakkal szakad le a Ghór-ba, a szír-arab árok legmélyebb részébe. A hatalmas É-D-i irányú harmadkori tektonikus törés mentén itt 750 m tengerszint alatti depresszió alakult ki, amelyet a Jordán-folyó által táplált Holt-tenger (helyesebben Holt-tó) tölt ki. A tó vékony olajhártyával borított felszíne 392 m-re van a tenger színe alatt.

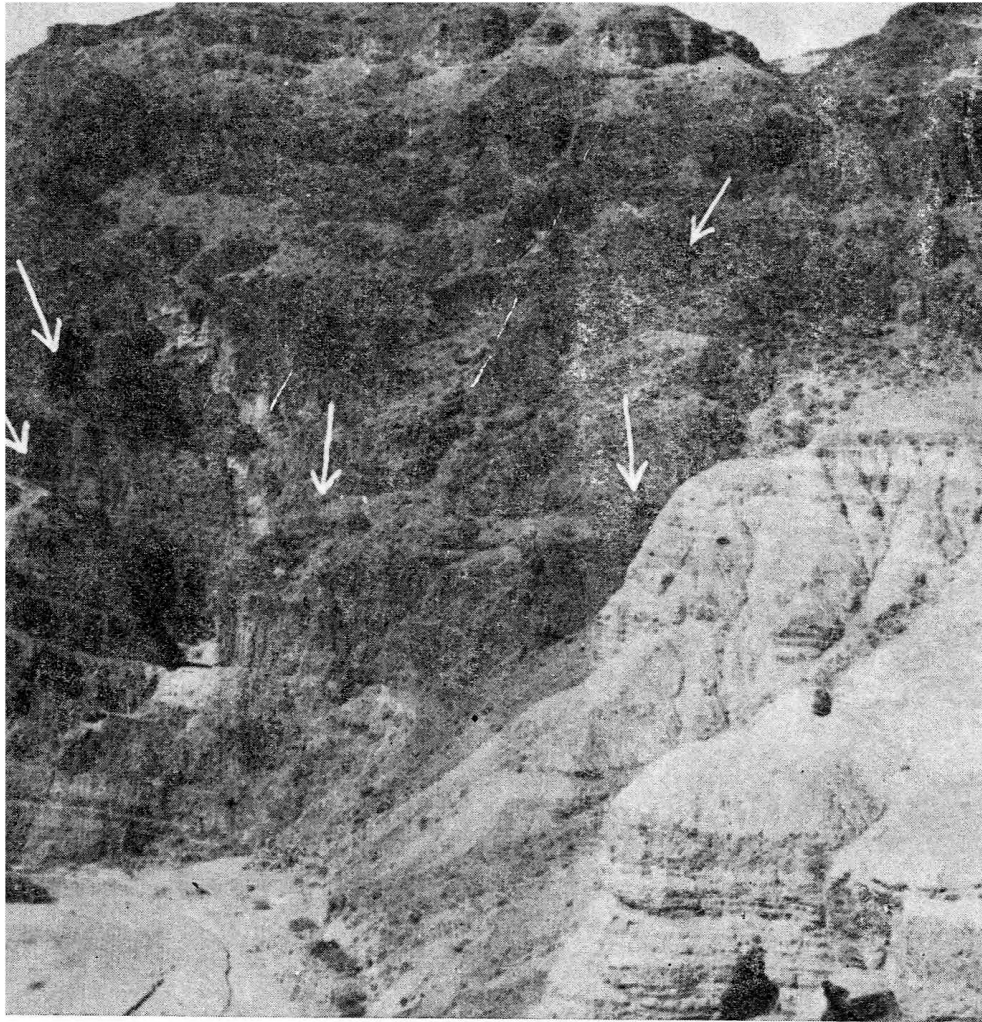
A Judeai-fennsík 500–1000 m tengerszint feletti magasságú, főként krétamészköből felépített, törésekkel összszabdalt karsztos fennsík. A Holt-tengerre néző, 300–400 m magas darabja már igen kevés csapadékot kap (keleti szegélyén évi 100 mm alatt), így a normális karsztosodás igen lassú. Száraz, időszakos vádik alakultak ki, amelyek nagy eséssel haladnak a Holt-tenger felé. Ilyen meredekfalú, szűk, lépcsős mészköszurdok a Qumran-vádi is, melynek kis barlangjaiban az első tekerceseket megtalálták. A Qumrán-váditól D-re a hasonló, de kisebb méretű Vádi-en-Nar és a Murabbarat-vádi mentén is találtak papirus-tekerceseket a kutatóexpedíciók.

A qumrani barlangoknak csak kisebb része található a tulajdonképpeni Qumrán-vádiban, legtöbbjük a Holt-tengerre néző erősen pusztuló platóperem oldalában nyílik. Igen kis méretűek, nagyrészt csak néhány m hosszú, s a legnagyobbak sem haladják meg a 8–10 m-t. Az 1952. márciusi qumrani barlangkutató expedíció a tó partján az É-D-i irányban húzódó fennsík perem 6 km-es szakasza mentén 40 ilyen barlangot tárt fel, kutatót át.

A barlangok jelentős része tektonikus eredetű, melyeknek bővítésében nagy szerepet játszhatott

Térképábrázolás a holttengeri tekerceseket rejtő barlangok földrajzi helyzetéről.

A Qumrán-vádit övező sziklás hegyoldalakban nyílnak a nyíllal jelzett híres barlangok. (Balázs D. felv.)

a hajdan e szintet elért Holt-tenger sós vize. Általában 100 – 300 m-rel a „tenger szintje alatt” nyílnak. (Ez a meghatározás első pillanatban talán furcsán hat, azonban figyelembe kell vennünk, hogy az erózióbázis itt – 392 m!)

A megismert barlangok közt egyetlen egyet sem találtunk, melyben akár csak időszakosan is vízfolyás lenne. A plató holttengeri szegélyén sehol sincs karsztforrás, a fennsíkra hulló kevés téli csapadékvíz felszíni lefolyással, szűk kányonokban jut le a tóba.

A meredeken leszakadó mészkőplató lábához 100 – 200 m széles, lapos terasz kapcsolódik. Ez a 40 – 50 m magas, folyóvízi és tavi üledékből álló terasz szintén meredeken bukik alá a tó sós-mocsaras parti szegélyére. A teraszba a fennsíkről lezúduló árvizek mély völgyeket vágtak. Különösen szép a qumráni mészkőszurdokból előtörő vizesítés által kivált hatalmas árok.

A qumráni terasz-váditól É-ra egy keskeny terasznyelven ásták ki a homokból a kutató archeológusok a Khirbet Qumrán nevű esszéneus szer-

zetesfalú maradványait, ahol – mint megállapították – a híres tekercseket írták, illetve másolták. Az ásások során hatalmas földbesüllyesztett ciszternákat találtak. Itt tartalékolták egész évre a szükséges ivó- és mosdóvizet a kolostorfalu szerzetesei. A 200 – 300 m³-es, meszeshabarccsal kitapasztott ciszternákat egy aquadukt segítségével télen töltötték meg a vádín lezúduló záporvízzel.

Khirbet Qumránról D-re, egy kiugró terasz-nyelv meredek falában is barlangüregeket találtak. Ezek az üregek azonban nem természetes eredetűek, a jámbor esszéneusok vésték ki a terasz réteges, puha márgás-homokos anyagából. Az 1952. évi barlangkutató expedíció itt a „4 Q” jelzésű üregben fedezte fel az ásások megindulása óta a legnagyobb mennyiségű kéziratanyagot.

Csaknem valamennyi barlang, mind a fennsík peremén található mészkőbarlangok, mind az emberi munkával kialakított teraszüregek hosszú időn át lakottak voltak. Mint megállapították, a kőből épített kolostorfalu csak központ volt, míg a szerzetesek nagy része a környéken kunyhóban és

barlangokban lakott. A barlangok igen füstösek és az ásatások során nagyon sok emberi életnyom (pl. cserépedény darab, csontmaradványok stb.) kerültek elő. Ezek egy része későbbi századokból származik, ami azt bizonyítja, hogy egynéhány barlangba — a kolostorfalut időszámításunk után 68-ban elpusztító római légió elvonulása után — a szerzetesek utódai később visszatelepültek.

Érdekes még néhány szót szólni a száraz trópusi klíma itt jól megfigyelhető „karsztjelenségeiről”. Mivel a csapadék kevés, a mészkőfelszín nem a korrózió, illetve erózió, hanem az inszolációs hatások pusztítják. A nagy hőmérsékletingadozások összereszesztik a kőzetet, a platóperem falai nagy blokkokban omlanak le. De az aprózódás nemcsak a peremeken hat, a fennsíkon is törizúzza a mészkövet, míg nem apró törmelékké válik. A mészkő inszolációs aprózódása azonban semmilyen sem különbözik más kőzet hasonló jellegű klimatikus pusztulásától, tehát ez nem valódi „karsztos” denudációs folyamat.

Mint látható, a qumránai barlangok és azok környezete, amelyek az archeológusok számára oly sok értéket adtak, a speleológus részére is sok érdekességgel szolgálnak...

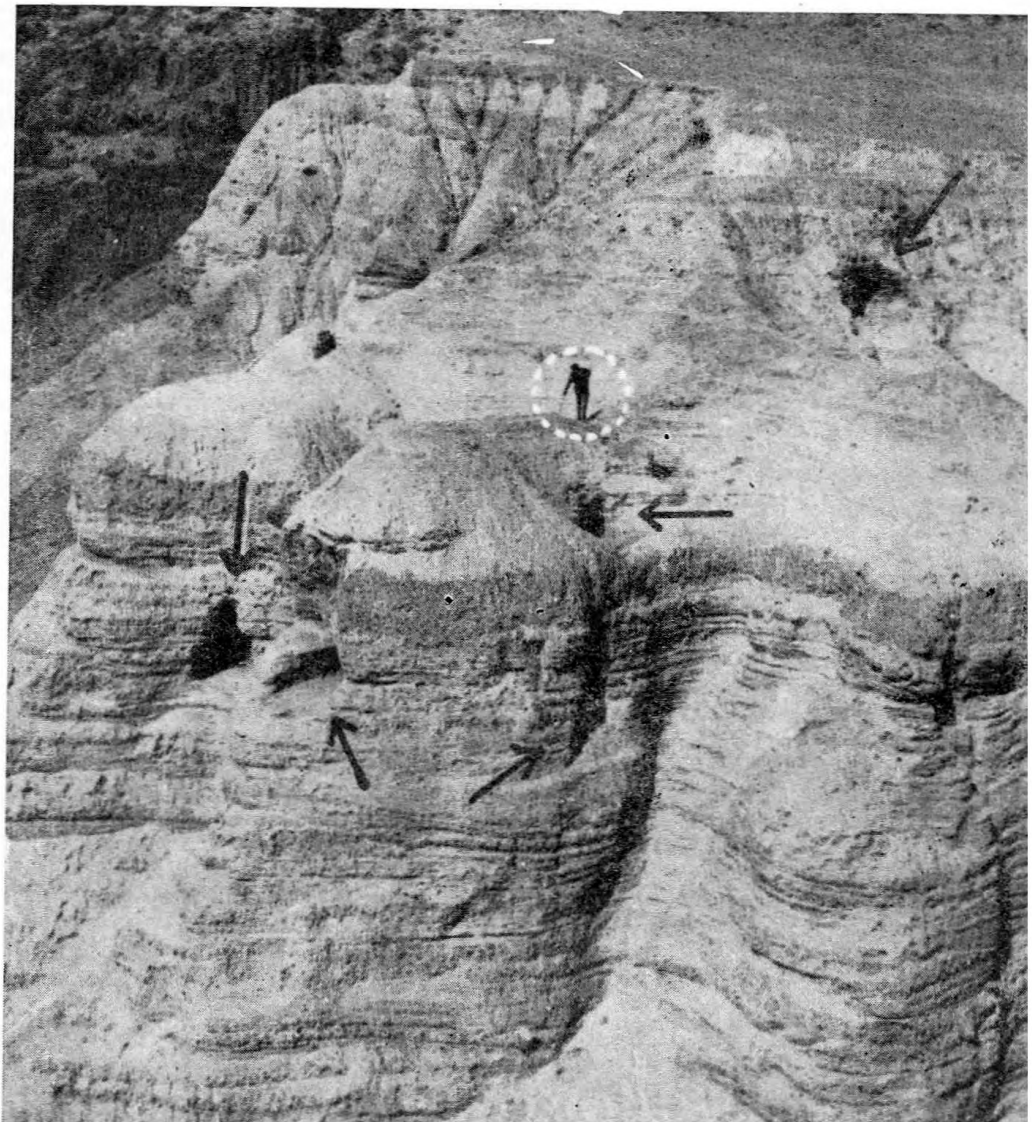
*Die Höhlen der Schriftrollen des Toten Meeres
von Dénes Balázs*

Verfasser besuchte mit seinem Mitarbeiter im Herbst 1962 in Jordanien, in der Nähe der Qumran-Vadi diejenigen Höhlen, in denen man die berühmten „Schriftrollen vom Toten Meer“ fand.

Er gibt von den Höhlen eine speleologische Beschreibung, und schildert die in diesem trockenen und warmen Klima entstandenen Denudationsformen.

*О пещерах, доставивших мертвоморские
филианты
Денеш Балаж*

В 1962 г. автор настоящей статьи вместе со своим сотрудником посетили в районе Кумран-вади в Иордании те пещеры, где были найдены знаменитые мертвоморские фиоланты. В статье дается описание пещер, а также излагаются своеобразные формы размыва известняков в условиях сухого и теплого климата при Мертвоморья.

*Mesterséges üregek a
Qumrán-vádi tavi és
folyóvízi üledékekből
álló teraszában.
(Balázs D. felv.)*